

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ

PEDAGOGICAL CONDITIONS OF FORMATION OF POLY CULTURAL COMPETENCE OF FOREIGN LANGUAGE TEACHERS

У статті акцентовано увагу на актуальній потребі сучасної вищої освіти – підготовці фахівця нового покоління. Зазначено, що стратегія розвитку сучасної вищої освіти в Україні має враховувати інтеграцію європейської освіти та забезпечення якісної підготовки фахівців у контексті неперервної освіти.

Визначено характеристики конкурентоспроможного фахівця, основою яких є володіння навичками міжкультурної комунікації у системі професійного спілкування. Обґрунтовано необхідність формування у студентів полікультурної компетентності, як невід'ємної складової професійної компетентності майбутніх педагогів.

Зазначено, що у науковому дискурсі не має одностайності щодо тлумачення дефініції «полікультурна компетентність». Термін «полікультурна компетентність майбутніх вчителів іноземних мов» трактується авторкою як складне інтегроване поняття, що відтворює здатність особистості не лише популяризувати власну культурну спадщину, а й бути готовим до продуктивної інтеракції в умовах полікультурного середовища на засадах діалогу культур, взаєморозуміння, взаємоповаги й толерантного ставлення до ціннісних надбань інших національностей.

З'ясовано, що основною метою у реалізації полікультурної спрямованості професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов є організація навчально-виховного процесу, побудованого на основі діалогу культур; виховання поваги і формування інтересу до національних цінностей та особливостей інших народів, їх мови, традицій, культур; принцип творчої доцільності використання культурних цінностей.

Визначено педагогічні умови формування полікультурної компетентності майбутніх вчителів іноземних мов у закладах вищої освіти.

Проведене дослідження дає змогу стверджувати, що формування полікультурної компетентності майбутніх педагогів можна досягнути шляхом цілеспрямованого та системного впливу на особистість студентів та раціонального поєднання аудиторної і самостійної пошукової роботи здобувачів вищої освіти, інтегрування нових ідей щодо надання освітніх послуг в сучасному конкурентному просторі.

Усі висновки статті зроблено на основі теоретичного аналізу лінгводидактичних досліджень і практики навчання студентів – майбутніх вчителів іноземних мов.

Ключові слова: конкурентоспроможний фахівець, заклад вищої освіти, здобувач вищої освіти, компетентнісний підхід, професійна компетентність, полікультурне середовище.

The article focuses on the urgent need for modern higher education - the training of specialists of a new generation. It is noted that the strategy for the development of modern higher education in Ukraine should take into account the integration of European education and ensure quality training in the context of life-long education.

The characteristics of a competitive specialist are determined, the basis of them is the possession of intercultural communication skills in the system of professional communication. The necessity of forming multicultural competence in students as an integral part of professional competence of future teachers is substantiated.

It is noted that there is no unanimity in the scientific discourse on the interpretation of the definition of "multicultural competence". The author interprets the term "multicultural competence future foreign language teachers as a complex integrative concept that reproduces the ability of an individual not only to promote his own cultural heritage, but also to be ready for productive interaction in a multicultural environment based on intercultural dialogue, mutual understanding, mutual respect and tolerance of other values.

It was found out that the main goal in the implementation of multicultural orientation of professional training of future foreign language teachers is the following one: the organization of the educational process based on the dialogue of cultures; fostering respect and interest in the national values and characteristics of other peoples, their languages, traditions, culture; the principle of creative expediency of the use of cultural values.

The pedagogical conditions for the formation of multicultural competence of future foreign language teachers in higher education institutions are determined.

The study suggests that the formation of multicultural competence of future teachers can be achieved through purposeful and systematic impact on the personality of students and a rational combination of classroom and independent research, integrating new ideas for educational services in today's competitive world.

All conclusions of the article are made on the basis of theoretical analysis of linguodidactical research and practice of teaching foreign language teachers.

Key words: competitive specialist, institution of higher education, competency based approach, professional competence, multicultural environment.

УДК 378.011.3-051:81*243
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/45.34>

Гулич М.М.,
канд. пед. наук,
доцент кафедри порівняльної педагогіки та методики викладання іноземних мов
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Сучасний освітній простір зорієнтований на перспективу та забезпечення умов для розвитку у молодого покоління почуття власної національної гідності та громадянської позиції. Це створює сприятливі умови для становлення особистості, яка бере на себе

відповідальність за власну життєдіяльність та стає реальним суб'єктом функціонування суспільства. Закон України "Про вищу освіту", Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021-2031 роки та інші нормативно-правові документи визначають пріоритети розвитку освітньої системи в Україні у найближчому

майбутньому. Формування полікультурної особистості здобувача вищої освіти є невід'ємною складовою підготовки молодого покоління до гармонійного життя в багатоетнічному суспільстві. Проблеми розвитку полікультурності, самоосвіти та готовності майбутніх фахівців до неперервного навчання впродовж життя набувають ваги насамперед в контексті європейського освітнього виміру. У даному контексті виникає очевидна необхідність побудови навчально-виховного процесу у ЗВО на засадах полікультурності [10].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У сучасній вітчизняній педагогічній літературі наявна низка розробок у яких окреслюються особливості формування полікультурної компетентності фахівців різноманітних галузей. Зокрема, деякі аспекти проблеми, що досліджується висвітлювали у своїх працях С. Авхутська, М. Моцар, М. Онищенко, О. Кондратьєва, О. Котенко, Л. Чередниченко та інші. Так, до прикладу, окремі дослідники трактують полікультурну компетентність як набір певних знань, умінь, якостей, цінностей (М. Моцар, О. Котенко). Існує також розуміння полікультурної компетентності як певної інтегративної характеристики, комплексної особистісної якості людини (С. Авхутська, М. Онищенко, Л. Чередниченко). У наукових розвідках інших вчених (Л. Гончаренко, В. Кузьменко, А. Суценко та ін.) полікультурна компетентність визначається як важливий складник професіоналізму фахівця, як готовність людини до продуктивної особистісної та професійної взаємодії в багатокультурному середовищі [12, с. 60].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Однак здійснений аналіз наукових праць дав змогу виявити, що питання формування полікультурної компетентності як складника професійної компетентності майбутніх вчителів іноземних мов потребує подальшого дослідження та уточнення.

Мета статті полягає у визначенні педагогічних умов, дотримання яких сприятиме формуванню полікультурної компетентності майбутніх вчителів іноземних мов.

Виклад основного матеріалу. Полікультурна компетентність здобувачів вищої освіти є інтегративною професійно важливою властивістю майбутніх фахівців. Як бачимо, чимало дослідників означеної проблеми розглядають полікультурну компетентність з різних ракурсів, Проаналізувавши усі вищезгадані трактування, ми дійшли висновку, що термінологічне поле поняття «полікультурна компетентність» досить широке та неоднозначне. У нашому дослідженні ми розуміємо полікультурну компетентність майбутніх вчителів іноземних мов як складне інтегроване поняття, що відтворює здатність особистості не лише популяризувати власну культурну спадщину, а й бути готовим до продуктивної інтеракції в умовах полікультурного середовища на засадах діалогу культур, взаєморозуміння, взаємоповаги й толерантного ставлення до ціннісних надбань інших національностей.

Цілком очевидно, що дослідження проблеми формування полікультурної компетентності особистості студентів нерозривно пов'язане з розвитком компетентнісного підходу в освіті. Як відомо, сутність даного підходу полягає не стільки в інформуванні людини, що навчається, скільки в здатності навчити її вирішувати проблеми, які можуть виникнути як у професійному, так і повсякденному житті та передбачає формування набору базових компетенцій випускника закладу вищої освіти, що визначають як його професійно орієнтовані здібності, так і світоглядні концепції [1, с. 201-203].

Завдання створення загальноєвропейського освітнього середовища розв'язуються саме у контексті компетентнісного підходу, який визначає оптимальне розуміння змісту кваліфікації фахівців на рівнях професійної підготовки. Як відомо, унікальність даного підходу полягає у наданні можливості здійснювати інтегрований процес навчання, а отже, певна цілісність інноваційно спрямованих професійно активних функцій фахівця, аналіз проводиться комплексним та слугує основою для моделювання компетентнісних характеристик майбутнього фахівця [5].

Ми погоджуємося із твердженням про те, що реалізація полікультурного компоненту в процесі формування особистості майбутнього фахівця в системі вищої педагогічної освіти сприятиме інтеграції особистості в єдиний світовий культурний простір [3].

Окрім того, дослідниця означеної проблеми О. Кондратьєва зазначає, що «процес формування полікультурної компетентності майбутніх учителів є ефективним у процесі вивчення мови, адже саме мова забезпечує зв'язок між окремою людиною та ментальністю нації» [6, с. 429]. Нам також імпонує твердження дослідниці про те, що «усі елементи народної культури знаходять своє відображення у мові певного народу, яка є відмінною від інших саме через специфіку відображення в ній світу і формування мовної свідомості людини». Разом з тим зміст процесу формування полікультурної компетентності передбачає становлення майбутнього педагога як полікультурної особистості, отримання студентами знань щодо особливостей іншомовної культури, закономірностей та принципів організації полікультурного діалогу, сутності та способів формування і самовиховання полікультурної компетентності; створення полікультурного середовища ЗВО для передачі студентам інструментарію самопізнання і самовдосконалення [6, с. 430].

З огляду на зазначене вище, вважаємо, що формування полікультурної компетентності студентів, як однієї із ключових професійних компетентностей майбутніх вчителів ІМ, що здійснюється протягом всього навчання у ЗВО, передбачає виконання наступних пріоритетних завдань:

– формування уявлень про культуру усного та писемного спілкування мовою, яка вивчається;

– формування знань про лінгвістичну та лінгво-країнознавчу варіативність іноземної мови з метою здійснення офіційного й неофіційного спілкування;

– навчання дотриманню правил формальної й неформальної мовленнєвої поведінки іноземною мовою;

– формування понять про еквівалентну і безеквівалентну лексику;

– формування та розвиток умінь використання іноземної мови як інструменту міжкультурного спілкування;

– навчання вмінню адекватно описувати свою культуру іноземною мовою;

– навчання стратегіям самоосвіти на основі використання дистанційних засобів вивчення іноземних мов (зокрема, спілкування з представниками інших культур).

Центральна ідея успішного формування полікультурної компетентності майбутніх учителів базується на комплексі педагогічних умов, що гарантують якісну професійну готовність. Ефективному формуванню полікультурної компетентності студентів ЗВО сприятиме, на наш погляд, реалізація сукупності наступних педагогічних умов: здійснення систематичної методичної роботи з викладачами щодо забезпечення ефективності формування полікультурної компетентності студентів у процесі навчання іноземної мови; поєднання систематичного впливу на полікультурну свідомість студентів з організацією їхньої практичної діяльності; забезпечення позитивної мотивації здобувачів вищої освіти у процесі формування у них полікультурної компетентності; поєднання аудиторної та різноманітної позааудиторної діяльності полікультурного спрямування; забезпечення міждисциплінарної інтеграції, застосування індивідуального та диференційованого підходу до майбутніх фахівців на основі діагностики рівня сформованої полікультурної компетентності; а також розробка відповідного спецкурсу.

Висновки. Підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що, полікультурна компетентність здобувачів вищої освіти, зокрема майбутніх вчителів іноземних мов, є однією із ключових складових частин їхньої професійної компетентності. Зазначимо, що структура та зміст формування полікультурної компетентності студентів у вишах України мають бути продуманими і націленими на розвиток у майбутніх фахівців здатності успішно вирішувати поставлені перед ними завдання, а також гармонійно узгоджуватися із сучасними вимогами суспільства в умовах полікультурного середовища.

Таким чином, можна стверджувати, що в сучасному динамічному світі українська вища освіта повинна стати більш функціональною, орієнтованою на інноваційний науково-технічний прогрес та міжнародні освітні стандарти.

Подальшої наукової інтерпретації потребує розробка авторського спецкурсу, а також методичних рекомендацій та пропозицій, що, безумовно,

сприятимуть ефективному формуванню полікультурної компетентності студентів, зокрема майбутніх вчителів іноземних мов у закладах вищої освіти.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Величко Н. Проблема формування полікультурної компетентності майбутніх учителів з точки зору системного підходу. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2013. № 5 (31). С. 198 – 205.

2. Закон України «Про вищу освіту» (із змінами). Відомості Верховної ради (ВВР). 2014. № 37-38. Ст. 2004. URL: <https://zakon.help/law/1556-VII/edition01.01.2019>.

3. Козак Т. Формування полікультурності майбутніх фахівців з образотворчого мистецтва. *Науковий журнал «Молодий вчений»*, № 2 (78). Лютий 2020 р.

4. Комар О. Полікультурний контекст професійної освіти вчителів англійської мови в європейських країнах. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: зб. наук. пр. Уманського держ. пед. ун-ту імені Павла Тичини*. Умань, 2018. Вип. 58. С. 369–378.

5. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи // Бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук. – К.: К.І.С., 2004. – 112 с.

6. Кондратьєва О. М. Формування полікультурної особистості майбутнього вчителя у контексті інтернаціоналізації вищої освіти. *Інтернаціоналізація вищої освіти України в умовах полікультурного світового простору: стан, проблеми, перспективи*: матер. II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Маріуполь, 18–19 квітня 2018 р.). Маріуполь: МДУ, 2018. С. 429–431.

7. Кравець Р. А. Теоретичні і методичні основи полікультурної освіти майбутніх фахівців аграрної галузі: монографія. Вінниця: „Планер”, 2017. 434 с.

8. Онищенко М. Ю. Полікультурна компетентність майбутніх перекладачів як важлива складова професійної компетентності *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. 2017. Вип. 148. С. 108–113.

9. Пірошенко С., Шиманська В. Полікультурна компетентність майбутнього вчителя як стандарт сучасної освіти *Вісник Прикарпатського університету. Серія Педагогіка*. Випуск XLVI, 2013р. С. 39 – 43.

10. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021—2031 роки. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-02-10-2020.pdf>

11. Чередниченко Л. А. Етапи формування полікультурної компетентності майбутнього вчителя початкової школи у процесі професійної підготовки. *Проблеми сучасної педагогічної освіти. Педагогіка і психологія*. 2013. Вип. 39 (4). С. 333–337.

12. Чжан Ювень. Формування полікультурної компетентності студентів в університетах КНР: дис. на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі педагогіки. 011 Освітні, педагогічні науки. – Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. Харків, 2020.